

Predgovor drugomu izdanju

Prvo izdanje *Hrvatske školske gramatike* predstavljeno je učenicima osnovnih i srednjih škola na *Danima otvorenih vrata* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, nastavnicima hrvatskoga jezika na Županijskome stručnom vijeću, knjižničarima na *Informativnome utorku*, stručno-informativnome sastanku koji Knjižnice grada Zagreba organiziraju za knjižničare dječjih odjela narodnih knjižnica i osnovnoškolskih knjižnica s područja Grada Zagreba i Zagrebačke županije, te studentima i sveučilišnim nastavnicima na Učiteljskome fakultetu u Rijeci. Od mnogih smo kolega dobile korisne prijedloge kako *Gramatiku* dopuniti sadržajima koji su potrebni korisnicima u njihovu radu. Budući da je naša želja da budemo otvoreni prema korisnicima, svi su ti prijedlozi razmotreni i uvršteni u novo izdanje *Gramatike*. U novome izdanju *Gramatike* iscrpnije se objašnjavaju načela normiranja, donose neke zanimljivosti (često prema člancima iz časopisa *Hrvatski jezik* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje) te se ovo izdanje dopunjuje i podacima o korisnim mrežnim izvorima. Dana 24. svibnja 2019. započeo je rad na projektu *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* (Struna-2017-09-05), koji u potpunosti financira

Hrvatska zaklada za znanost, te je u gramatiku uvršten i pojmovnik koji je izrađen u suradnji s tim projektom. Nazivlje koje se upotrebljava u *Gramatici* usklađeno je s nazivljem u *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* (*Narodne novine* 10/2019), ali je na temelju istraživanja provedenih u sklopu projekta *Jena* uvedeno i nekoliko novih naziva.

—○ Pojmovnik

aktiv glagolsko stanje kojim se izriče radnja koju vrši subjekt **sinonim:** radno glagolsko stanje **antonim:** pasiv

akuzativ četvrti padež u sklonidbi, padež koji odgovara na pitanja *Koga?*, *Što?*

alofon jedan od više ostvaraja istoga fonema

alomorf jedan od više ostvaraja istoga morfema

alternacija pravilna zamjena jednoga glasa drugim

anglizam riječ ili koji drugi element engleskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu

antonim riječ koja ima suprotno značenje od koje druge riječi **antonim:** sinonim

aorist prošlo svršeno glagolsko vrijeme

apozicija nesamostalni rečenični dio, imenica koja poblizje određuje drugu imenicu i slaže se s njom u padežu, a najčešće i u rodu i broju

apozicijska rečenica zavisnosložena rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto apozicije u glavnoj surečenici, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se apozicija odnosi prema imenskoj riječi koju određuje

a-sklonidba sklonidbeni tip imenica u kojemu genitiv jednine završava na **a** **sinonim:** a-deklinacija

atribut nesamostalni rečenični dio koji može biti pridjev, zamjenica, broj ili nesročna imenica, a kojim se izriče dopuna imenici

atributna rečenica zavisnosložena rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto atributa glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se atribut odnosi prema imenskoj riječi koju određuje

bespredikatna rečenica rečenica koja nema predikat **sinonim:** neoglagoljena rečenica

besubjektna rečenica rečenica koja nema subjekt

bezlični glagolski oblik glagolski oblik kojemu nije pridružena gramatička oznaka lica **antonim**: lični glagolski oblik

bezveznička rečenica složena rečenica u kojoj vezno sredstvo nije izraženo
antonim: veznička rečenica

bezučni glas glas pri čijemu izgovoru glasnice ne titraju, *p, t, k, s, š, č, ć, h, f*
antonim: zvučni glas

bezučnost svojstvo glasa pri čijemu izgovoru glasnice ne titraju **antonim**: zvučnost

bočnik suglasnik pri čijemu izgovoru dolazi do zatvora u sredini usne šupljine, a zračna struja prolazi sa strane, *l, lj* **sinonim**: likvida

broj 1. nepromjenjiva ili promjenjiva riječ kojom se označuje koliko čega ima ili koje je što u poretku **2.** gramatička kategorija kojom se označuje govori li se o jednome primjerku onoga što označuje imenska riječ ili o više njih

čestica nepromjenjiva riječ koja služi za oblikovanje ili preoblikovanje rečeničnoga sadržaja

dativ treći padež u sklonidbi, padež koji odgovara na pitanja *Komu?, Čemu?*

desnik suglasnik tvoren tako da vrh ili prednji dio jezika oblikuje glasove na desnim, *l, r* **sinonim**: alveolar

dijalekt skupina govora koji prema nekim zajedničkim kriterijima čine cjelinu

dopusna rečenica priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake dopuštanja glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka dopuštanja odnosi prema predikatu **sinonim**: koncesivna rečenica

dužina 1. trajanje sloga ili samoglasnika **2.** znak (˘) kojim se označuje dugi samoglasnik

dvousnenik suglasnik u čijemu oblikovanju sudjeluju gornja i donja usna, *p, b, m* **sinonim**: bilabijal

dvovidni glagol glagol koji ima i svršeni i nesvršeni glagolski vid

elativ pridjevni stupanj koji se tvori dodavanjem prefiksa *pre-* pozitivu, kojim se izriče pretjerana zastupljenost kojega svojstva ili zastupljenost svojstva veća od očekivane ili uobičajene

elipsa izostavljanje riječi koje se mogu predvidjeti iz konteksta

e-sklonidba sklonidbeni tip imenica u kojemu genitiv jednine završava na *e* **sinonim:** *e*-deklinacija

fonem najmanja jedinica izraza koja nema svoje značenje, ali razlikuje značenje

fonologija grana gramatike koja proučava glasove kao razlikovne jedinice jezika **sinonim:** glasoslovlje

fonološki uvjetovana glasovna promjena glasovna promjena u kojoj zbog fonoloških razloga dolazi do pravilne zamjene jednoga glasa drugim **antonim:** morfološki uvjetovana glasovna promjena

futur buduće glagolsko vrijeme

futur I. buduće glagolsko vrijeme koje se tvori od nenaglašenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i infinitiva **sinonim:** futur prvi

futur II. predbuduće glagolsko vrijeme koje se tvori od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnoga **sinonim:** futur egzakti, futur drugi

genitiv drugi padež u sklonidbi, odgovara na pitanja *Koga?*, *Čega?*

glagol promjenjiva riječ kojom se izriče radnja, stanje i zbivanje i koja se mijenja po licima

glagolska imenica imenica tvorena od svršenih i nesvršenih glagola sufiksima *-nje*, *-će* i *-ba*

glagolski način glagolski oblik koji označuje odnos govornika prema radnji

glagolski predikat predikat izrečen glagolom **antonim:** imenski predikat

glagolski predikatni proširak predikatni proširak koji ima oblik glagolskoga priloga sadašnjega ili glagolskoga priloga prošloga **antonim:** imenski predikatni proširak

glagolski pridjev radni glagolski oblik koji se tvori od infinitivne osnove i nastavaka *-o* (nastao vokalizacijom od *-l*), *-la, -lo; -li, -le, -la; -ao* (ako osnova završava suglasnikom i u glagola s nastavkom *-ći*), *-la, -lo; -li, -le, -la*

glagolski pridjev trpni glagolski oblik koji se tvori od infinitivne (ili rjeđe prezentske) osnove i nastavaka: *-n, -na, -no, -ni, -ne, -na; -en, -ena, -eno, -eni, -ene, -ena; -jen, -jena, -jeno, -jeni, -jene, -jena; -t, -ta, -to, -ti, -te, -ta*

glagolski prilog prošli glagolski oblik koji imaju svršeni glagoli, a tvori se tako da se infinitivnoj osnovi dodaju nastavci *-vši* ili *-avši*

glagolski prilog sadašnji glagolski oblik koji imaju nesvršeni glagoli, a tvori se tako da se 3. licu množine prezenta doda nastavak *-ći*

glagolski vid gramatička kategorija glagola kojom se izriče trajanje radnje

glagolsko stanje kategorija kojom se izražava odnos između glagolske radnje i vršitelja radnje

glasovne promjene promjene u fonemskome sastavu riječi uvjetovane položajem fonema u riječi ili morfološkim i tvorbenim kategorijama

glavna surečenica neovisna osnovna rečenica, osnovna surečenica koja nije uvrštena u ustrojstvo koje druge surečenice

govornik osoba koja govori, aktivno sudjeluje u komunikaciji **sinonimi:** govornik, govorna osoba **antonim:** negovornik

gramatička norma norma koja određuje što je pravilno na fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj i sintaktičkoj razini

gramatički morfem morfem koji ima gramatičko značenje **antonim:** leksički morfem

gramatika 1. jezikoslovna grana koja opisuje ili utvrđuje pravila na fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj i sintaktičkoj razini 2. priručnik koji propisuje fonološko, morfološko, tvorbeno i sintaktičko ustrojstvo jezika i daje popis pravila koja upravljaju jezičnim sustavom **sinonim:** slovnica

historijski prezent prezent kojim se izriče prošlost

imenica promjenjiva riječ kojom se označuju bića, stvari ili pojave, mijenja se po padežima i brojevima, a ima svoj rod

imenički atribut atribut koji se ne slaže u rodu, broju i padežu s imenskom riječju uz koju stoji **antonim**: pridjevni atribut

imenska riječ riječ koja se može sklanjati

imenski predikat predikat izrečen pomoćnim glagolom i imenskom riječju
antonim: glagolski predikat

imenski predikatni proširak predikatni proširak koji je sročan sa subjektom ili objektom **antonim**: glagolski predikatni proširak

imperativ glagolski način kojim se izriče zapovijed, poticaj ili molba

imperfekt prošlo nesvršeno glagolsko vrijeme

indikativ glagolski način kojim se izriče ili poriče tvrdnja

infinitiv neodređeni glagolski oblik u kojemu se glagoli obično navode u rječniku

infinitivna osnova osnova koja se dobiva tako da se glagolu odbaci infinitivni nastavak *-ti*; u glagola koji u infinitivu završavaju na *-sti* ili *-ći* infinitivna je osnova jednaka prezentskoj

instrumental sedmi padež u sklonidbi, odgovara na pitanja *S kim?*, *(S) čim?*

inverzija promjena reda riječi ili dijelova rečenice

i-sklonidba sklonidbeni tip imenica u kojemu genitiv jednine završava na *i* **sinonim**: *i*-deklinacija

ispadanje suglasnika glasovna promjena u kojoj se radi lakšega izgovora gube neki suglasnici u određenim suglasničkim skupinama **sinonim**: gubljenje suglasnika

izjavna rečenica rečenica kojom se što izjavljuje

izravni objekt objekt koji je u besprijedložnome akuzativu ili u genitivu, ali zamjenjiv s objektom u besprijedložnome akuzativu **sinonim**: bliži objekt **antonim**: neizravni objekt

izvedenica riječ koja nastaje izvođenjem

izvođenje tvorbeni način kojim od jedne osnove i sufiksa ili prefiksa nastaju nove riječi

jako upravljanje upravljanje pri kojemu zavisna sastavnica ne može biti ni u jednome drugom obliku **antonim**: slabo upravljanje

jednačenje po zvučnosti fonološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj se suglasnici različiti po zvučnosti jednače u suglasničkim skupinama tako da se prvi suglasnik zamjenjuje suglasnikom koji je po zvučnosti jednak drugomu suglasniku skupine

jednačenje po mjestu tvorbe fonološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj se suglasnici različiti po mjestu tvorbe jednače u suglasničkim skupinama tako da se prvi suglasnik skupine zamjenjuje suglasnikom koji je po mjestu tvorbe jednak drugomu suglasniku skupine

jednina broj promjenjive riječi kojim se označuje da se govori o jednome primjerku onoga što označuje ta riječ **antonim**: množina

jednostavni glagolski oblik glagolski oblik koji se tvori dodavanjem nastavka na infinitivnu ili prezentsku osnovu glagola **antonim**: složeni glagolski oblik

jedrenik suglasnik koji se tvori tako da stražnji dio jezika djelomično ili potpuno dodiruje meko nepce, *k, g, h* **sinonimi**: mekonepčanik, velar

jesna rečenica rečenica kojom se izriče da što jest **sinonim**: potvrdna rečenica **antonim**: niječna rečenica

jezična norma norma koja određuje pravilnost jezičnih jedinica u standardnome jeziku i pravilnost jezičnih jedinica u kojemu od funkcionalnih stilova standardnoga jezika

jezik apstraktni sustav znakova s pomoću kojega se ljudi sporazumijevaju

jotacija morfološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj se nenepčanici *k, g, h, c, t, d, s, z, l, n* stapaju s *j* i daju nepčanike *č, ž, š, ć, Ć, đ, š, ž, lj, nj, a, p, b, m, v, f* u *z* zamjenjuju se skupinama *plj, blj, mlj, vlj, flj*

komparativ drugi stupanj u stupnjevanju pridjeva kojim se u usporedbi izriče veća količina kakve osobine ili svojstva i drugi stupanj u stupnjevanju priloga kojim se u usporedbi izriče veći intenzitet načina

kondicional glagolski način kojim se izriče uvjet, želja ili mogućnost

kondicional I. glagolski način kojim se izriče uvjet, želja ili mogućnost i koji se tvori od nenaglašenoga aorista pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnoga **sinonimi**: kondicional prvi, kondicional sadašnji

kondicional II. glagolski način kojim se izriče uvjet, želja ili mogućnost koja je postojala u prošlosti i koji se tvori od kondicionala I. glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnoga **sinonimi:** kondicional drugi, kondicional prošli

korijen najmanji zajednički dio svih riječi koje pripadaju istoj tvorbenoj porodici

kratica skraćena riječ (ili više riječi) koja se u pravilu piše malim slovima i ne sklanja se

krnji perfekt perfekt u kojemu je ispušten pomoćni glagol

leksički morfem morfem koji ima leksičko značenje **antonim:** gramatički morfem

lice gramatička kategorija koja označuje govoritelja, sugovornika ili negovornika **sinonim:** osoba

lični glagolski oblik glagolski oblik kojem je pridružena gramatička oznaka lica **antonim:** nelični glagolski oblik

lokativ šesti padež u sklonidbi, padež koji odgovara na pitanja *O komu?*, *O čemu?*

mjesna rečenica priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake mjesta glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka mjesta odnosi prema predikatu **sinonim:** lokalna rečenica

množina broj promjenjive riječi kojim se označuje da se govori o više primjeraka onoga što označuje ta riječ **antonim:** jednina

mocijski parnjak jedna imenica prema drugoj imenici od koje se razlikuje u rodu te označuje pripadnika različitoga spola, a u svemu drugom ima isto značenje

moguća uvjetna rečenica uvjetna rečenica kojom se izriče da je sadržaj osnovne surečenice moguće ostvariti samo ako je moguće ostvariti uvjet izrečen zavisnom surečenicom **sinonim:** potencijalna uvjetna rečenica

morfem najmanja jedinica izraza koja ima značenje

morfologija grana gramatike koja proučava oblike riječi **sinonim:** oblikoslovlje

- morfološki uvjetovana glasovna promjena** glasovna promjena u kojoj zbog morfoloških razloga dolazi do pravilne zamjena jednoga glasa drugim
antonim: fonološki uvjetovana glasovna promjena
- načinska rečenica** priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake načina glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka načina odnosi prema predikatu **sinonim:** modalna rečenica
- naglasak 1.** isticanje jednoga sloga u riječi silinom, dužinom i visinom tona
sinonim: akcent **2.** znak kojim se bilježi izgovor riječi **sinonim:** akcent
- naglasnica** riječ koja ima svoj naglasak **sinonim:** naglašena riječ **antonim:** nenaglasnica
- narječje** skupina dijalekata koji prema nekim zajedničkim kriterijima čine cjelinu
- naglašavati 1.** isticati jedan slog u riječi silinom, dužinom i visinom tona **2.** obilježavati riječi naglaskom **sinonim:** akcentuirati
- nastavak** dio riječi koji se nalazi iza osnove
- navezak 1.** samoglasnik *a*, *e* ili *u* koji se može dodati na nastavak u nekim padežima pridjeva, brojeva i zamjenica **2.** samoglasnik *a* koji se može dodati nekim prijedlozima i priložima
- negovoritelj** osoba koja ne govori i ne sudjeluje u komunikaciji **sinonimi:** negovornik, negovorna osoba **antonim:** govornik
- neizravni objekt** objekt koji nije u akuzativu bez prijedloga ili u genitivu zamjenjivom s akuzativom bez prijedloga **sinonim:** dalji objekt **antonim:** izravni objekt
- neizrečeni subjekt** subjekt sadržan u glagolskome obliku
- nepravi povratni glagol** glagol koji kao jedan element sadržava česticu *se*
antonim: pravi povratni glagol
- nenaglasnica** riječ koja nema svoj naglasak, **sinonimi:** klitika, nenaglašena riječ **antonim:** naglasnica
- neodređena zamjenica** zamjenica kojom se zamjenjuje što neodređeno ili općenito

naglasnica riječ koja ima svoj naglasak **sinonim:** naglašena riječ **antonim:** nenaglasnica

namjerna rečenica priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake namjere glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka namjere odnosi prema predikatu **sinonim:** finalna rečenica

neodređeni pridjev pridjev koji izriče promjenjivu osobinu ili svojstvo, a odgovara na pitanje *Kakav?* **antonim:** određeni pridjev

nepčanik suglasnik tvoren tako da srednji dio jezika dodiruje nepce, *č, dž, š, ž, ć, đ, nj, lj, j* **sinonimi:** palatal, tvrdonepčanik **antonim:** nenepčanik

nepostojani a 1. samoglasnik *a* koji postoji samo u nekim oblicima iste riječi, a u drugim se oblicima gubi 2. morfološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj dolazi do ispadanja ili pojavljivanja samoglasnika *a* u nekim oblicima riječi **sinonimi:** alternacija *a/ø*, zamjena *a/ø*

nepostojani e 1. samoglasnik *e* koji postoji samo u nekim oblicima iste riječi, a u drugim se oblicima gubi 2. morfološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj dolazi do ispadanja samoglasnika *e* u nekim oblicima riječi **sinonimi:** alternacija *e/ø*, zamjena *e/ø*

neprijelazni glagol glagol čija radnja ne prelazi na objekt **antonim:** prijelazni glagol

nepromjenjiva riječ riječ koja se ne može mijenjati po oblicima **antonim:** promjenjiva riječ

nepunoznačnica riječ koja ima određeno značenje samo u kontekstu, koja nema samostalno značenje **sinonim:** nepunoznačna riječ

nerestriktivna rečenica odnosna rečenica u kojoj se zavisna surečenica odnosi na cijelu osnovnu surečenicu **antonim:** restriktivna rečenica

nesamostalni rečenični dijelovi rečenični dijelovi koji ovise o kojemu drugom rečeničnom dijelu, koji ne mogu stajati samostalno **antonim:** samostalni rečenični dijelovi

nesročni atribut atribut koji se ne slaže s drugom imenskom riječi u rečenici ili skupini u rodu, broju, padežu i licu **antonim:** sročni atribut

nesročnost neslaganje riječi s drugom imenskom riječi u rečenici ili skupini u rodu, broju, padežu i licu **antonim**: sročnost

nestvarna uvjetna rečenica uvjetna rečenica kojom se izriče da je sadržaj osnovne surečenice neostvaren ili neostvariv jer je i uvjet sadržan u zavisnoj surečenici neostvaren ili neostvariv **sinonim**: irealna uvjetna rečenica

nesvršeni glagol glagol koji izriče radnju koja traje **antonim**: svršeni glagol

nesvršenost gramatička kategorija kojom se izriče da glagolska radnja traje **antonim**: svršenost

netvorenica riječ koja se ne može rastaviti na tvorbene sastavnice **antonim**: tvorenica

nezavisnosložena rečenica složena rečenica koja nastaje povezivanjem surečenica, u kojoj surečenice ne ovise strukturno jedna o drugoj **antonim**: zavisnosložena rečenica

niječna rečenica rečenica kojom se izriče da što nije **antonim**: jasna rečenica

niječnica čestica kojom se što niječe

nominativ prvi padež u sklonidbi, odgovara na pitanja *Tko?*, *Što?*

norma pravila koja se nalaze u pravopisu i gramatici te popis koji se nalazi u normativnome rječniku, koji određuju što u jezik ulazi i što u njega ne ulazi

normativnost uređenost normom koja određuju što u standardni jezik ulazi i što u njega ne ulazi

nosnik zvonačnik pri čijemu se izgovoru meko nepce spušta, a zrak struji kroz nos, *m*, *n*, *nj* **sinonim**: nazal

novotvorenica nova riječ nastala tvorbom ili posuđivanjem ili koja se upotrebljava u novome značenju **sinonim**: neologizam

nulti sufiks sufiks koji nema nikakav fonemski ostvaraj, a može se suprotstaviti sufiksu koji ima fonemski ostvaraj

objekt samostalni rečenični dio na koji prelazi glagolska radnja

objektna rečenica zavisnosložena rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto objekta glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se objekt odnosi prema predikatu

oblik različit izraz i gramatički sadržaj koji pripada istoj riječi

odnosna rečenica zavisnosložena rečenica u kojoj su vezna sredstva odnosne zamjenice, odnosni pridjevi i prilog *što* te odnosni prilozici sa značenjem mjesta, vremena ili načina ako se u glavnoj surečenici nalazi imenska riječ kojom se označuje mjesto, vrijeme ili način **sinonim**: relativna rečenica

odnosna zamjenica zamjenica koja uvodi zavisnu surečenicu u zavisnosloženoj rečenici

odnosni pridjev pridjev kojim se izriče odnos prema čemu; tvori se s pomoću sufikasa *-ski* i *-ni*

određeni pridjev pridjev koji izriče stalnu osobinu ili svojstvo, a odgovara na pitanje *Koji?* **antonim**: neodređeni pridjev

opisni pridjev pridjev kojim se označuje kakva osobina ili svojstvo

optativ glagolski način kojim se izriče želja

osnova dio riječi koji nosi leksičko značenje

osnovna riječ riječ od koje se u tvorbi polazi **sinonim**: osnovica

osnovna surečenica surečenica u čije se ustrojstvo uvrštava koja druga surečenica

osnovni oblik oblik riječi izabran prema leksikografskome dogovoru za navođenje rječničke natuknice, riječi koja se nalazi na početku rječničkoga članka **sinonim**: kanonski oblik

osobna zamjenica zamjenica koja se odnosi na gramatičku kategoriju lica

padež gramatička kategorija riječi kojom se izriče odnosi imenskih riječi s ostalim riječima u rečenici

palatalizacija morfološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj se nenepčanicima *k, g, b, c* zamjenjuju nepčanicima *č, ž, š, ć* ispred *e* i *i*

paronim riječ koja se piše, izgovara i zvuči slično kao koja druga riječ, ali ima drukčije značenje

pasiv glagolsko stanje kojim se izriče radnja koju trpi subjekt **sinonim**: trpno glagolsko stanje **antonim**: aktiv

perfekt opće prošlo glagolsko vrijeme koje se tvori od nenaglašenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnoga

pleonazam gomilanje istoznačnih riječi ili sastavnica
pluralia tantum imenice koje imaju samo množinu **antonim**: *singularia tantum*

pluskvamperfekt pretprošlo glagolsko vrijeme koje se tvori od perfekta ili imperfekta glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnoga

pokazna zamjenica zamjenica koja označuje ono što je prostorno, vremenski ili u prenesenom značenju blisko govorniku ili sugovorniku ili nije blisko ni govorniku ni sugovorniku

pokriveni r glas *r* kojemu prethodi suglasnik

pokrata riječ koja se piše velikim slovima sastavljena od početnih slova ili slogova kojega višerječnoga naziva ili imena **sinonim**: akronim

polusložnica riječ nastala združivanjem dviju riječi u jednu pri kojemu svaka riječ zadržava svoj naglasni lik te se piše sa spojnicom

posljedična rečenica priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake posljedice glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka posljedice odnosi prema predikatu **sinonim**: konsektivna rečenica

posuđenica riječ ili koja druga sastavnica stranoga podrijetla koja je više ili manje prilagođena jezičnomu sustavu jezika u koji je posuđena

posvojni pridjev pridjev kojim se izriče pripadanje čemu; tvori se s pomoću sufikasa *-ov/-ev* i *-in*

povezivanje sklapanje surečenica u nezavisnosloženu rečenicu

povratna zamjenica zamjenica koja se odnosi na subjekt

povratni glagol glagol koji kao jedan element sadržava zamjenicu ili česticu *se*

povratno-posvojna zamjenica povratna zamjenica koja se odnosi na subjekt

pozitiv prvi stupanj u stupnjevanju pridjeva kojim se izriče neutralna količina svojstva i prvi stupanj u stupnjevanju priloga kojom se izriče neutralan intenzitet načina

praskavac suglasnik pri čijemu izgovoru dolazi do potpunoga zatvora prolaza zračne struje koji se zatim naglo otvara, *m, n, nj, p, b, d, t, g, k*
sinonimi: eksploziv, okluziv, pregradnik, zatvorni suglasnik

pravi povratni glagol glagol koji kao jedan element sadržava nenaglašeni oblik povratne zamjenice **antonim:** nepravi povratni glagol

predikat najvažniji rečenični dio, rečenični dio koji otvara mjesto svim ostalim samostalnim rečeničnim dijelovima

predikatna rečenica zavisnosložena rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto imenske riječi u imenskome predikatu glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se imenski dio predikata odnosi prema glagolskome dijelu

predikatni proširak nesamostalni rečenični dio kojim se izriče dodatak predikatu

prednaglasnica nenaglašena riječ koja se naslanja na riječ iza sebe i s njom čini jednu naglasnu cjelinu **sinonimi:** prislonjenica, proklitika **antonim:** znanaglasnica

prednepčanik suglasnik tvoren tako da jezik istodobno dodiruje desni i nepce, *č, dž, š, ž* **sinonim:** prepalatal

prefiks tvorbeni način koji dolazi ispred riječi ili ispred osnove **antonim:** sufiks

prefiksacija tvorbeni način u kojemu se stvaraju nove riječi dodavanjem prefiksa **sinonim:** prefiksalska tvorba **antonim:** sufiksacija

prefikacijsko-sufiksacijska tvorba tvorbeni način u kojemu se istodobno dodaju prefiks i sufiks **sinonim:** prefiksalsko-sufiksalska tvorba

prefiksoid leksički morfem koji ne može stajati samostalno i koji dolazi u prvome dijelu složenice **antonim:** sufiksoid

preobrazba tvorbeni način u kojemu riječ prelazi iz jedne vrste u drugu **sinonim:** konverzija

prezent sadašnje glagolsko vrijeme

prezentska osnova osnova koja se dobiva tako da se obliku glagola u trećemu licu množine prezenta odbace prezentski nastavci *-aju, -e, -u, -ju*

pridjev promjenjiva riječ kojom se izriče svojstvo imenica i koja se mijenja po padežima, broju i rodu

pridjevni atribut atribut koji se slaže u rodu, broju i padežu s imenskom riječju uz koju stoji **antonim**: imenički atribut

prijedlog nepromjenjiva riječ koja određuje oblik imenske riječi uz koju stoji

prijeglas fonološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj se samoglasnik mijenja pod utjecajem glasa koji stoji ispred ili iza njega

prijelazni glagol glagol čija radnja prelazi na objekt **antonim**: neprijelazni glagol

prijelaznost gramatička kategorija kojom se izriče da glagolska radnja prelazi na objekt **antonim**: neprijelaznost

prilog nepromjenjiva riječ koja se dodaje ili prilaže najčešće glagolima ili pridjevima kako bi se dopunilo ili pobliže odredilo njihovo značenje

priložna oznaka samostalni rečenični dio koji se pridružuje predikatu, a izriče okolnosti vršenja glagolske radnje

priložna rečenica zavisnosložena rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka odnosi prema predikatu **sinonim**: adverbijalna rečenica

promjenjiva riječ riječ koja se može mijenjati po oblicima **antonim**: nepromjenjiva riječ

punoznačnica riječ koja ima samostalno značenje, značenje koje ne ovisi o značenju drugih jedinica **sinonim**: punoznačna riječ, samoznačnica **antonim**: nepunoznačnica

razgovorni stil stil koji služi za potrebe svakodnevnoga sporazumijevanja, a značajke su mu komunikacijska spontanost i nepripremljenost, neusiljenost i prirodnost **sinonim**: razgovorni funkcionalni stil

rastavna rečenica nezavisnosložena rečenica u kojoj se pretpostavlja da se ostvaruje sadržaj samo jedne surečenice

rečenica uređeni skup riječi kojim se izražava misaona cjelina i prenosi potpuna obavijest

rečenični dio jedinica rečeničnoga ustrojstva **sinonimi**: rečenični član, član rečenice

rečenično vezno sredstvo riječ ili skupina riječi koja povezuje surečenice u nezavisnosloženim rečenicama odnosno po kojoj se u zavisnosloženim rečenicama zavisna surečenicama uvrštava u osnovnu

restriktivna rečenica odnosna rečenica u kojoj se zavisna surečenica odnosi na imensku riječ u glavnoj surečenici **antonim**: nerestriktivna rečenica

riječ skup glasova (izraz) koji ima svoje značenje (sadržaj) i može stajati samostalno

tvorbeni morfem morfem koji se dodaje osnovi riječi kako bi se dobile tvorenice

rod gramatička kategorija riječi koja se očituje u slaganju imenice s pridjevnim riječima

sadržaj dio jezičnoga znaka koji izražava njegovo značenje

samoglasnik 1. glas oblikovan otvorenim, slobodnim prolazom zračne struje pri čemu glasnice titraju, *a, e, i, o, u*. **sinonimi**: otvornik, vokal **2.** najistaknutiji glas u slogu, središte sloga, glas na kojemu se nalazi naglasak, *a, e, i, o, u* i slogotvorni *r* **sinonim**: vokal

samostalni rečenični dijelovi rečenični dijelovi koji ne ovise o kojemu drugom rečeničnom dijelu, koji mogu stajati samostalno **antonim**: nesamostalni rečenični dijelovi

sastavna rečenica nezavisnosložena rečenica u kojoj sadržaji surečenica ne moraju imati tješnju značenjsku vezu, ali kojom se može izricati i uzročno-posljedični, vremenski, mjesni, načinski ili uvjetni odnos među surečenicama

sibilarizacija morfološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj se suglasnici *k, g, h* zamjenjuju suglasnicima *c, z, s* ispred *i*

singularia tantum imenice koje imaju samo jedninu **antonim**: *pluralia tantum*

sinonim 1. riječ koja ima različit izraz, a isti sadržaj kao i koja druga riječ **sinonim**: istoznačnica **2.** riječ koji ima različit izraz, a isti ili sličan sadržaj kao i koja druga riječ **sinonim**: bliskoznačnica

sintagma slijed dviju ili više punoznačnih riječi koje čine sintaktičku i semantičku cjelinu

sintaksa grana gramatike koja proučava ustrojstvo jedinica većih od razine riječi **sinonim**: skladnja

sklonidba promjena imenica, zamjenica, brojeva i pridjeva po padežima **sinonim**: deklinacija

slabo upravljanje upravljanje pri kojemu zavisna sastavnica može biti i u drugim oblicima **antonim**: jako upravljanje

slaganje tvorbeni način kojim od dviju osnova i spojnika nastaju složenice

slivenik šumnik pri čijemu izgovoru dolazi do potpunoga zatvora prolaza zračne struje koji se zatim postupno otpušta uz zvuk trenja, *c, ć, č, đ, dž*
sinonimi: afrikata, polupregradnik, poluzatvorni suglasnik

slobodni neupravni govor neupravni govor u kojemu se čije riječi uklapaju u vlastiti govor

slog najmanja izgovorna jedinica koju čine jedan samoglasnik i jedan ili više suglasnika

slovo grafički znak za glas u pismu, znak kojim se zapisuje glas

složenica tvorenica nastala slaganjem

složeni glagolski oblik glagolski oblik koji se sastoji od oblika pomoćnoga glagola *biti* ili *hijeti* i glagolskoga pridjeva radnoga, infinitiva ili u pasivu glagolskoga pridjeva trpnoga **antonim**: jednostavni glagolski oblik

složeno-sufiksacijska tvorba tvorbeni način u kojemu se pri slaganju istodobno dodaje i sufiks **sinonim**: složeno-sufiksalna tvorba

spojnica pravopisni znak (-) koji se piše na kraju retka ako se riječ prekida i nastavlja u sljedećemu retku, u polusloženicama i pri sklanjanju pokrata

spojnik jedinica koja u složenici povezuje dvije osnove **sinonim**: infiks

spona riječ koja u rečenici povezuje imenski predikat sa subjektom, oblik glagola *biti* **sinonim**: kopula

srastanje tvorbeni način kojim od dviju osnova bez spojnika nastaju sraslice
sraslica tvorenica nastala srastanjem

sprezanje promjena glagola po licima u kojemu vremenu ili načinu **sinonim:** konjugacija

sročni atribut atribut koji se slaže s drugom riječi u rečenici ili skupini u rodu, broju, padežu i licu **antonim:** nesročni atribut

sročnost slaganje riječi s drugom riječi u rečenici ili skupini u rodu, broju, padežu i licu **sinonim:** kongruencija

standardni jezik sustav uređen svjesnom, planskom normom, tj. pravilima koja sadržavaju pravopis i gramatiku te popis riječi koji se nalazi u normativnome rječniku

stil način oblikovanja kakva teksta s obzirom na uporabu jezičnih sredstava, način na koji se izražava sadržaj, izbor među mogućnostima koje stoje na raspolaganju za izražavanje istoga sadržaja

stupnjevanje promjena pridjeva s obzirom na količinu posjedovanoga svojstva ili osobine i promjena priloga s obzirom na intenzitet načina **sinonim:** komparacija

stvarna uvjetna rečenica uvjetna rečenica kojom se izriče da će se sadržaj glavne surečenice ostvariti ako se ostvari uvjet izrečen zavisnom surečenicom **sinonim:** realna uvjetna rečenica

subjekt samostalni rečenični dio koji označuje vršitelja radnje

subjektna rečenica zavisnosložena rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto subjekta glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se subjekt odnosi prema predikatu

sufiks tvorbena jedinica koja dolazi iza riječi ili iza osnove **antonim:** prefiks

sufiksacija tvorbena način u kojemu se nove riječi stvaraju dodavanjem sufiksa **sinonim:** sufiksalna tvorba **antonim:** prefiksacija

sufiksoid leksički morfem koji ne može stajati samostalno i koji dolazi u drugome dijelu složenice **antonim:** prefiksoid

suglasnik 1. glas pri čijemu je izgovoru potpuno ili djelomično zatvoren prolaz zračnoj struji, svaki glas osim *a, e, i, o, u* **sinonimi:** konsonant, zatvornik, **2.** glas na kojemu ne može biti naglasak u slogu, neslogotvorni glas, svaki glas osim *a, e, i, o, u* i slogotvornoga *r* **antonim:** samoglasnik

sugovornik osoba koja ne govori, ali sudjeluje u razgovoru **sinonim:** sugovornik, sugovorna osoba

superlativ treći stupanj u stupnjevanju pridjeva kojim se u usporedbi izriče najveća količina kakve osobine ili svojstva i treći stupanj u stupnjevanju priloga kojim se u usporedbi izriče najveći intenzitet načina

supletivnost promjena osnove u sklonidbi

suprotna rečenica nezavisnosložena rečenica kojom se izriče odvojenost, različitost ili nepodudarnost sadržaja surečenica

surečenica rečenica koja je dio složene rečenice

svevremenski prezent prezent kojim se izriču svevremenske istine, pa se često nalazi u poslovicama **sinonim:** gnomski prezent

svršeni glagol glagol koji izriče radnju koja je završila **antonim:** nesvršeni glagol

svršenost gramatička kategorija kojom se izriče da je glagolska radnja završila **antonim:** nesvršenost

šumnik suglasnik pri čijemu je izgovoru potpuno zatvoren prolaz zračnoj struji, *b, c, č, ć, d, dž, đ, f, g, h, k, p, s, š, t, z, ž* **sinonim:** opstruent

terminologija interdisciplinarna znanost koja se bavi proučavanjem pojmova, naziva i nazivlja **sinonim:** nazivoslovlje

tjesnačnik suglasnik pri čijemu izgovoru ne postoji potpun zatvor, nego zrak prolazi kroz mali otvor uz stvaranje zvuka trenja, *s, š, z, ž, f, b* **sinonimi:** frikativ, strujnik, tjesnačni suglasnik

turcizam riječ ili koji drugi element turskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu

tvorba riječi 1. grana gramatike koja proučava postanak novih riječi od postojećih riječi **sinonim:** rječotvorje **2.** način postanka novih riječi s pomoću tvorbenih načina **sinonim:** rječotvorje

tvorbena osnova dio tvorenice koji čuva izraznu i sadržajnu vezu s osnovnom riječju

tvorbena porodica niz tvorbeno povezanih riječi

tvorbeni način način na koji od tvorbenih sastavnica s pomoću tvorbenih pravila nastaju nove riječi

tvorbene sastavnice elementi koji sudjeluju u tvorbi riječi

tvorenica riječ koja se može rastaviti na tvorbene dijelove **sinonim:** tvorbeni riječ

umanjenica izvedenica koja označuje da je biće, stvar ili pojava koja je označena osnovnom riječju umanjena ili mala **sinonim:** deminutiv **antonim:** uvećanica

upitna rečenica rečenica kojom se izriče pitanje

upitna zamjenica zamjenica koja uvodi pitanje i zamjenjuje riječ koja se očekuje u odgovoru

upravljanje svojstvo glagola, pridjeva i prijedloga da otvaraju mjesto drugim riječima u određenome padežu **sinonim:** rekcija

upravni govor govor u kojemu se izravno navode čije riječi **antonim:** neupravni govor

usklična rečenica rečenica kojom se izriče naredba, zabrana, protivljenje ili kakav osjećaj

usklik nepromjenjiva riječ kojom se izražavaju različiti osjećaji, pozdravlja ili oponašaju zvukovi iz prirode **sinonim:** uzvik

usporedbena rečenica priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake usporedbe glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka usporedbe odnosi prema predikatu **sinonim:** komparativna rečenica

uvećanica izvedenica koja znači da je ono što je označeno osnovnom riječju uvećano ili veliko **sinonim:** augmentativ **antonim:** umanjena

uvjetna rečenica priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake uvjeta glavne surečenice i označuje uvjet ostvarivanja ili kršenja radnje glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka uvjeta odnosi prema predikatu **sinonim:** kondicionalna rečenica, pogodbeni rečenica

uvrštavanje umetanje zavisne surečenice u sadržaj glavne u zavisnosloženoj rečenici

uzajamnopovratni glagol glagol koji kao jedan element sadržava česticu *se* i označuje radnju koju vrše dva subjekta ili više njih jedan na drugome

uzročna rečenica priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake uzroka glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka uzroka odnosi prema predikatu **sinonim:** kauzalna rečenica

veznička rečenica složena rečenica u kojoj je vezno sredstvo izraženo **antonim:** bezveznička rečenica

veznik nepromjenjiva riječ kojom se povezuju riječi, skupine riječi ili rečenice

višestruko složena rečenica složena rečenica koja se sastoji od više od dviju surečenica

vokalizacija morfološki uvjetovana glasovna promjena u kojoj se *l* na kraju sloga ili riječi zamjenjuje s *o*, **sinonim:** alternacija *//o*, zamjena *//o*

vokativ peti padež u sklonidbi, ide uz usklik *Ej!*, *Oj!*

vremenska rečenica priložna rečenica u kojoj je zavisna surečenica uvrštena na mjesto priložne oznake vremena glavne surečenice, u kojoj se zavisna surečenica odnosi prema glavnoj onako kako se priložna oznaka vremena odnosi prema predikatu **sinonim:** temporalna rečenica

vrijeme gramatička kategorija svojstvena glagolima kojom se izražava odnos prema onomu što je bilo, što je sada ili što će biti

vrsta riječi kategorija u koju se riječ svrstava po svojim gramatičko-semantičkim svojstvima

zamjenica promjenjiva riječ kojom se zamjenjuje koja druga imenska riječ

zanaglasnica nenaglasnica koja se naslanja na riječ ispred sebe i s njom čini jednu naglasnu cjelinu **sinonim:** enklitika, naslonjenica **antonim:** prednaglasnica

zastarjelica riječ na prijelazu iz aktivnoga u pasivni leksik

zavisnosložena rečenica složena rečenica u kojoj se zavisna surečenica uvrštava u ustrojstvo osnovne surečenice **antonim**: nezavisnosložena rečenica

značenje pojedinačna okolnost, pojam ili stvar koja je kojoj drugoj pojedinačnoj okolnosti, pojmu ili stvari trajno pridružena, i to tako da na nju upućuje i da umjesto nje stoji

znak slovo, broj, slika, glas, oznaka, simbol ili kretnja koji imaju kakvo značenje

zubnik suglasnik tvoren tako da vrh ili prednji dio jezika dodiruje zube, *d, t, n, c, z, s* **sinonim**: dental

zubnousnenik suglasnik u čijemu oblikovanju sudjeluju donja usna i gornji zubi, *v, f* **sinonim**: labiodental

zvonačnik suglasnik pri čijemu izgovoru nije potpuno zatvoren prolaz zračnoj struji, *j, l, lj, n, nj, v, r, m* **sinonim**: sonant

zvučni glas glas pri čijemu izgovoru glasnice titraju, svi samoglasnici, svi zvonačnici i *b, d, g, z, ž, dž, đ* **antonim**: bezvučni glas

zvučnost svojstvo glasa pri čijemu izgovoru glasnice titraju **sinonim**: zvonkost **antonim**: bezvučnost

žargon specijalni jezik koji stvara skupina statusno, strukovno ili kako drukčije povezanih ljudi da bi se njime razlikovala od ostatka društvene zajednice i da bi se njezini pripadnici međusobno prepoznavali

žargonizam riječ svojstvena pojedinomu žargonu u standardnome jeziku